

Pinzellada blava sobre fons de tela cru

Miquel Serra Bertran

Escrivia G. K. Chesterton que el despotisme es podria definir en certes ocasions com una democràcia fatigada. Quan el cansament s'abraona sobre una comunitat, els ciutadans se senten menys inclinats a aquella perpètua vigilància que amb encert s'ha anomenat el preu de la llibertat i prefereixen col·locar un únic sentinella per a vigilar la ciutat mentre dormen.

Aquesta democràcia fatigada, aquest únic sentinella i aquest despotisme bé podrien ser tres dels més rellevants aspectes que caracteritzen gran part de l'anomenat art contemporani. Començant precisament per l'esmunyedissa definició d'art contemporani que tot d'una esdevé de mal explicar i que, depenent de l'hora del dia i del més o menys entusiasta definidor, va des de tot allò que es fa en l'àmbit artístic avui en dia (banal aplicació del terme "contemporani" al terme "art") fins a tota la línia hereva d'algunes de les anomenades avantguardes artístiques de principis del segle xx que posteriorment es diversifiquen en in comptables variants fins als nostres dies.

Així les coses, i a risc de caure sota el despotisme desqualificant dels entusiastes, no sembla que hi hagi cap raó de pes que em negui la legitimitat de fixar un referent de l'art contemporani en els *ready-made* de Marcel Duchamp, i més concretament en la seva *Fountain* de 1917. Prenc aquest urinari capgirat com un terme, un non plus ultra davant del qual hom no pot evitar certa ironia incrèdula. Certament la intenció de l'artista no convida a una contemplació serena perquè, entre altres coses, no hi ha res a contemplar. Era, i per damunt

de tot pretenia ser, una provocació. Un capgirament de l'estat de les coses en el món de l'art, i no només en el món de l'art, d'aquells temps. Un dir, un crit i una riota.

Sens dubte, més que una expressió d'aire fresc va representar un huracà que desmantellava els conceptes d'art i de museu. I a partir d'aquí la necessitada i imprescindible rebel·lió.

Abans, però, Van Gogh ja no suportava la fractura entre vida i art dels impressionistes-positivistes i Gauguin ens exhortava a fer-nos salvatges. Rimbaud, semblant-li risibles les celebritats de la pintura i de la poesia modernes, es quedava bocabadat davant de les pintures idiotes, els decorats dels saltimbanquis i les il·lustracions populars. Li agradaven la literatura passada de moda, el llatí d'església i els llibres eròtics sense ortografia. La seva "Oració de la Tarda" esdevé un contundent punt de partida:

Quan esgoto els meus somnis de bevedor assidu
de quaranta quarterons, sens cap sobresalt
em recullo i expulso l'àcid residu.
Tendre com el senyor del cedre i els hisops,
pixo cap al cel fosc, molt lluny i molt alt,
amb vènia i vist-i-plau dels heliotrops.

I certament, no sé si més amunt però sí el més amunt que mai abans s'havia pixat, el potent dadaisme faria empal·lidir tot l'art posterior del llarg segle xx.

Tots aquells vigorosos revoltats parlaven en primera persona i sense por. Deien coses que foradaven els criteris adotzenats i portaven al paroxisme les seves pròpies contradiccions. Ells van experimentar el límit i van provocar. Van representar un terme, el non plus ultra del qual es varen apropiat els epígons com a obertura d'un camí allargassat fatigosament que fins avui s'ha anat repetint a si mateix amb petites variacions però que, amb remarcables excepcions, ha acabat emmudint. A partir del moment en què, de manera ja descarada, el mercat i els manuals d'art contemporani de professors i crítics (que conviuen en una innegable simbiosi) van començar a ensenyorir-se de la pauta que marcava el ritme i el contingut del que hom pot anomenar art contemporani acceptat com a tal posterior a la Segona Guerra Mundial, aquella veu vigorosa que tenia una raó de ser s'ha anat esmoreint. Ha anat perdent el valor de parlar en primera persona, de dir alguna cosa.

Malament rai quan els artistes, fins i tot els honestos, busquen una justificació teòrica en alguna filosofia que legítimi la seva obra. Aleshores esdevenen ànimes en pena, fins i tot ànimes en pena honestes, que es dediquen a voltar per les facultats de filosofia i pels llibres de filosofia maldant per recollir algun concepte dels passadissos o en les frases en negreta que els permeti manllevar una raó per agafar un pinzell o una càmera de vídeo.

Ja ens hem impressionat davant d'una única pinzellada de color blau sobre una tela en cru. Sí, ja portem gairebé un segle descol·locant-nos amb la provocació que finalment esdevé anècdota simplista. Després de centenars de quadres de tela crua amb una ratlla vertical blava i després de centenars de vídeos de quadres de tela en cru amb una ratlla horitzontal blava aquell sentiment de sorpresa fèrtil se m'està mudant en una ganyota d'avorriment indignat. La democràcia artística contemporània presenta avançats símptomes de fatiga general i ja fa temps que, desertant de l'atenta vigilància, ha transferit el seu dret de llibertat al sentinella despòtic de crítics i galleristes que al seu torn tampoc no tenen una idea gens clara de què és el que estan vigilant.

Després de gairebé un centenar d'anys potser ha arribat el moment d'aturar-nos i, sense complexos ni por, veure si tot allò que ha estat desmantellat era certament sobrer. Amb valentia, i assumint el risc de caure definitivament sota el despotisme dels entusiastes interessats a perpetuar l'actual estat de les coses, gosar determinar, definir, parlar des de tot el que ja tenim sabut. Evitant que vigilin per nosaltres, que ens diguin què es pot dir o no es pot dir davant d'un quadre cru amb una única pinzellada blava vertical o davant d'un vídeo d'un quadre cru amb una única pinzellada blava vertical. Potser ara, Duchamp capgiraria el seu urinari i el retornaria del dret allà on els homes pixen. Potser avui ens manca el vigor d'aquells gegants i els nostres discursos no són capaços de donar un pas més enllà dels paranys del nostre temps que tot ho converteix en *merchandising*, però en qualsevol cas aquest és el nostre problema.

I em replantejo ara, si a la fi, no ens ha passat com a aquell escalador que després de fer enormes esforços per assolir un cim verge que li prometia ignots horitzons, es troba al capdamunt de l'esgotadora muntanya amb una cantina.

Jo, de moment, em repregunto avui per la contemplació, serena o angixada, d'un quadre que em parli en primera persona.